

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

A 256, 514 (1998)

4. Challet D., Marsili M. and Zecchina R. *Statistical mechanics of systems with heterogeneous agents: Minority Games*. *Phys. Rev. Lett.*, vol.84, p. 1824 – 1827, 2000 (cond – mat/9904392).

5. Василь Янішевський. Екофізика – перспективний напрямок досліджень. Аналіз ринку в рамках моделі “minority game”. *Молодь і ринок*, №1 – 2 (24 – 25), С. 64 – 73, 2007.

6. Challet D., Marsili M. and Zecchina R. *Exact solution of a modified El Farol's bar problem: Efficiency and the role of market impact*. *Physica A* vol. 280, p. 52 – 533, 2000, vol.256 (cond-mat/9901243).

7. De Martino A and Marsili M. *Replica symmetry breaking in the minority game*. *J/ Phys. A: Math. Gen.*, vol. 34 p. 2525 – 2537, 2001. (Preprint cond – mat/0007397).

8. Challet D., Chessa A, Marsili M. and Zhang Y – C. *From minority game to real markets*. *Quantitative Finance*, vol.1, p. 168 – 176, 2001. (Preprint cond – mat/0011042).

9. Р. Фейнман *Статистическая механика*. – Москва: Изд. “Мир”, 1975, С. 406.

10. Климонтович Ю.Л. *Статистическая физика*. – М.: Наука, 1982. – 608 с.

11. Savit R., Manuca R., and Riolo R., *Adaptive competition, market efficiency and phase transition*, *Phys. Rev. Lett.*, 82, 2203, 1999.

12. *Исследование операций в экономике: Учеб. пособие*. / Под ред. Н.Ш. Кремера. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999.

13. Мулен Э. *Теория игр с примерами из математической экономики*. – М.: Мир, 1972. – 271 с.

14. M. Mezard, G. Parisi, M. A. Virasoro, *Spin glass theory and beyond* (World Scientific, 1987).

15. Dorthe Malzahn and Manfred Opper. *Statistical Mechanics of Learning: A Variational Approach for Real Data*. (cond-mat/0209164) v1 6 Sep 2002.

16. Паташинский А.З., Покровский В.Л. *Флуктуационная теория фазовых переходов*. – М.: Наука, 1980. – 320 с.

Лілія Морська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті здійснено аналіз поняття інформаційної компетенції майбутнього вчителя як одного із основних компонентів його ефективної сучасної професійної підготовки, визначено основні ознаки належного рівня інформаційної компетенції майбутнього вчителя.

Постановка проблеми. Особливості сучасного етапу освітніх перетворень в Україні визначаються загальноосвітніми тенденціями, які можна сформулювати так:

- швидкий розвиток сучасних комп'ютерних засобів та розширення сфери їхнього застосування в галузі освіти;

- забезпечення освітніх закладів технічними засобами, що забезпечують реалізацію інформаційних процесів збереження, передавання та обробки цифрової інформації;

- використання ресурсів глобальної інформаційної мережі Інтернет у навчальному процесі.

Пов'язані із вказаними тенденціями зміни в системі освіти зумовили процес входження України у світовий освітній простір, а поступово удосконалювана матеріально-технічна база заклала основи для інформатизації освіти, яка створює зовнішні умови для підвищення ефективності навчання.

Інформатизація освіти проявляється через комплекс заходів, які ведуть до перетворення педагогічних процесів на основі впровадження у навчання інформаційної продукції. Використання в освітньому процесі сучасних технічних засобів (персональних комп'ютерів та інших приладів, що перетворюють інформацію з одного виду в інший) та нових інформаційних технологій зумовлює переосмислення суті та змісту дидактичного процесу, становлення нових принципів навчання. Відповідно, на даний час у загальноосвітній школі існує суттєва педагогічна проблема: не розроблена система, яка б забезпечувала ефективне використання сучасних інформаційних технологій у навчанні. Така проблема стосується не лише навчального процесу з боку учнів, й безпосередньо пов'язана з рівнем кваліфікації вчителя. Тому на часі є розв'язання завдання якісної підготовки майбутніх учителів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності, тобто

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

формування у них належного рівня інформаційної компетенції як складового компоненту загальної професійної компетенції [12, 295].

Розв'язання зазначеного завдання можливе за умови адекватного розуміння суті поняття інформаційної компетенції, тому метою статті є визначення інформаційної компетенції вчителя як феномену сучасної професійної освіти педагога.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Прослідкуємо формування поняття інформаційної компетенції через призму понять, від яких воно є похідним: 1) компетенція; 2) професійна компетенція; 3) професійна компетенція вчителя; 4) інформаційна компетенція вчителя.

Дослідженню суті згаданих понять присвячено велику кількість публікацій. Проаналізуємо наукові висновки основних доробок. Так, М.А. Холодна [13, 300], досліджуючи психологічні механізми компетенції, дає таке визначення цього поняття: компетенція – особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у певній предметній галузі діяльності. Відповідно до поданого визначення вищезгаданий автор визначає такі ознаки знань компетентної людини: - різноманітність;

- артикуляційність;
- гнучкість;
- швидкість актуалізації в даний момент, у потрібній ситуації;
- можливість застосування у широкому спектрі ситуацій;
- розмежування ключових елементів;
- категоріальний характер;
- наявність знань про власні знання.

Е.Е. Вахромов [2, 94] через призму теорії самоактуалізації особистості зазначає, що компетенція – це специфічна здібність, що дозволяє ефективно розв'язувати типові проблеми чи завдання, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя. Автор також передбачає наявність у людини певних знань, у тому числі й вузькоспеціалізованих, особливих способів мислення, навичок, розуміння ступеня відповідальності за результати своїх дій, високого рівня ініціативи, організаторських здібностей, вміння оцінювати наслідки своїх дій та особисту зацікавленість у тій чи іншій діяльності.

А.В. Растянніков [11, 29] вважає, що компетенція – це не лише наявність знань, й уміння розпоряджатися ними при виконанні своїх функцій, визначаючи місце та роль компетенції у розвитку творчих здібностей особистості.

Компетенцію як здатність (маючи на увазі не “схильність”, а “вміння”) розв'язувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних

життєвих ситуаціях, з використанням знань, навчального та життєвого досвіду, цінностей і нахилів визначає О.В. Акулова [1, 36].

Таким чином, у поданому вище аналізі поняття “компетенція” згадані автори виділяють як ключовий аспект у визначенні – застосування знань у практичній діяльності людини, зокрема М.А. Холодна наголошує на здатності приймати ефективні рішення як прояв компетенції у професійній діяльності.

С.Г. Вершловський [8, 8] вважає, що результат підвищення рівня компетенції проявляється у здатності самостійно покращувати свої економічні, соціальні, політичні та культурні умови життя, виділяючи в освіті дорослих дві провідні підсистеми: професійну та загальнокультурну. У дослідженнях Б.С. Гершунського [3] та Дж. Равена [10] виокремлюються такі поняття як професійна та непрофесійна компетенції. Зокрема у праці Б.С. Гершунського зазначено, що категорія “професійна компетенція” визначається, в основному, рівнем власне професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної освіти, творчим та відповідальним ставленням до справи.

Поняття професійної компетенції педагога досліджували різні автори. З позиції системного підходу розглядали цю категорію Н.В. Кузьміна, Л.М. Мітіна, Л.Н. Захарова, В.В. Соколова та ін. Здійснюючи аналіз педагогічної діяльності вчителя під професійною компетенцією вчені розуміють здатність розв'язувати практичні завдання у процесі педагогічної діяльності, вміння здійснювати її відповідно до вимог орієнтаційної, структурної та функціональної повноти, мотиваційної та комунікативної адекватності [5].

З позицій діяльнісного підходу у професійній компетенції педагога на перший план виходять такі аспекти компетенції, як сукупність умінь, що забезпечують можливість самореалізації особистості або готовність до осмисленого здійснення педагогічної діяльності.

Особистісно орієнтований підхід до трактування суті досліджуваного нами поняття помітний у праці І.А. Колеснікової [7], де зазначено, що професійно-педагогічна компетенція є інтегрованою професійно-особистісною характеристикою педагога. Вона визначає якість його діяльності, виражається у здатності діяти адекватно, самостійно та відповідально у професійних ситуаціях, які можуть постійно змінюватися, відображає готовність до самооцінки та саморозвитку. Така компетенція проявляється у професійній активності педагога,

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

яка характеризує його як суб'єкт педагогічної діяльності та спілкування.

Аналіз згаданих вище наукових праць дає підстави зробити висновок, що досліджуване нами поняття не має однозначного трактування у науково-педагогічному знанні через складну, багатокomпонентну, інтегративну та варіативну суть і структуру, а тому розуміння компетенції майбутнього вчителя змінюватиметься залежно від підходу в дослідженні.

Виклад основного змісту дослідження.

Інформаційну компетенцію досить часто у науковій літературі відносять до непрофесійних компетенцій разом з комунікативною, соціальною, загальнокультурною та ін. видами компетенцій [2], [10], [13]. Проте, услід за С.А. Пісарєвою [9], вважаємо, що важко встановити певні вікові чи галузеві межі для непрофесійних компетенцій. На нашу думку, доцільніше говорити про різні рівні володіння кожним видом компетенцій (мінімальний, середній, високий тощо), а відповідні рівні пов'язані з низкою належних умінь, але не з віком чи предметною галуззю. Отже, такі компетенції, як комунікативна, мовна, інформаційна, методологічна, соціальна та ін. взаємопов'язані і взаємодоповнюються одна одною.

Розглядаючи поняття інформаційної компетенції майбутнього вчителя, теж можна виділити різні підходи. Перший пов'язаний із формуванням поняття "професійна компетенція" у ланцюжку інших понять: комп'ютерні технології (нові / сучасні інформаційні технології) інформаційна компетенція. У даному випадку смисл поняття інформаційної компетенції впливає з технічного компонента, наголос ставиться на обробці інформації технічними засобами. Саме з такої позиції знаходимо формулювання інформаційної компетенції вчителя в О.В. Іванової [6]. Відповідно до нього інформаційна компетенція педагога є складовим компонентом його професійної компетенції і саме вона визначає такі ознаки його професійної діяльності:

- володіння навичками роботи з інформацією, поданої в електронному вигляді;
- знання та вміння використовувати раціональні методи пошуку та зберігання інформації в сучасних інформаційних масивах;
- вміння подати інформацію в Інтернет;
- володіння навичками та вміннями проведення уроків та позакласних засобів з використанням телекомунікаційних технологій;
- вміння організувати самостійну роботу учнів за допомогою Інтернет технологій;
- володіння навичками та вміннями

використання телекомунікаційних технологій з конкретного предмету, із врахуванням його специфіки.

Відповідно, інформаційна компетенція представниками такого підходу, як рівнева освіта, що характеризує професійну підготовку вчителя до використання інформаційних технологій на теоретичному, практичному та творчому рівнях. Вона характеризує зрілу особистість людини у сучасному інформаційному суспільстві й охоплює три основні підструктури особистості: мотивацію (до засвоєння та застосування інформаційних технологій); здібності (до сприйняття, мисленнєвого опрацювання та обміну інформаційними технологіями з іншими людьми); досвід (знання про інформаційні технології та вміння їх використовувати).

У другому підході спостерігається розуміння поняття інформаційної компетенції через призму розуміння інформації. Наприклад, О.Б. Зайцева, досліджуючи це поняття у контексті діяльності вчителя предметної галузі "Технологія" [4], зазначає, що інформаційна компетенція є складним індивідуально-психологічним станом, що досягається через інтеграцію теоретичних знань та практичних умінь працювати з інформацією різних видів, використовуючи нові інформаційні технології. Інформаційний компонент у професійній діяльності вчителя щодо розв'язання будь-якого педагогічного завдання представлений у вигляді сукупності установок, цінностей, знань, умінь, керуючись якими вчитель визначає мету своєї роботи; здійснює діагностику рівня та стану проєктованого об'єкта; проводить відбір змісту та педагогічних технологій, адекватних запланованому результату; оцінює якість досягнутих результатів.

Таким чином, прихильники технологічного (першого) підходу оцінюють рівень інформаційної компетенції вчителя відповідно до ступеня володіння ним новими інформаційними технологіями, інколи закладаючи в поняття загальної інформаційної компетенції вчителя смисл поняття професійної інформаційної компетенції. Ці два поняття у даному підході розмежовуються лише колом розв'язуваних педагогічних проблем та завдань, а також рівнем їх розв'язання. У другому підході спостерігається визначення інформаційної компетенції вчителя через коло розв'язуваних професійно-педагогічних завдань вчителя, пов'язаних з опрацюванням інформації з використанням інформаційних технологій у процесі освітньої діяльності вчителя.

Висновок. На основі здійсненого дослідження вважаємо за доцільне розуміти суть поняття

